

بازخوانی آیات قرآن در خصوص «بحران مصرف بی رویه»

میرقدیر ساداتی
دبیر استان آذربایجان شرقی

مدخل

مقاله ای که می خوانید، درباره ی فرهنگ سازی برای رسیدن به مصرف صحیح و معتدل اسلامی است. از آن جا که فرهنگ سازی از آموزش و پرورش آغاز می شود و کلاس درس دینی و قرآن بهترین کلاس برای انجام این رسالت است، این مقاله می تواند انگیزه ی مناسبی برای اقدام باشد.

مصرف بی رویه یا به زبان قرآن «اسراف»

اسراف در «مفردات» راغب به معنی تجاوز از حد در هر عملی و ضد اعتدال و میانه روی است.

اسراف در فرهنگ های معین و عمید به معنی از حد میانه گذشتن، تلف کردن مال، افراط و تبذیر، زیاده روی، زیاده از حد خرج کردن، بیهوده خرج کردن، ولخرجی و... آمده است.

آیاتی چند در قرآن مجید که بسیار تکان دهنده و آگاهی بخش هستند و دستور اکید برای پرهیز از اسراف دارند، عبارت اند:

● **سوره ی طه، آیات ۱۲۴ و ۱۲۷:** کسی که از یاد من (آیات من) روی گردان شود (و اسراف کند)، زندگی سخت و تنگی خواهد داشت و در قیامت نایبنا محشور می شود. این گونه، کسانی را که راه اسراف پیش گرفتند و ایمان به آیات پروردگارشان نیاوردند، جزا می دهیم و عذاب آخرت شدیدتر و پایدارتر است.

● **سوره ی غافر آیه ی ۲۸:** به راستی خداوند اسراف کاران و دروغ گویان را هدایت نمی کند (جامعه ای که اسراف و دروغ در آن رواج دارد از نعمت

هدایت الهی محروم است).

● **سوره ی غافر آیه ی ۴۳:** به راستی اسراف کاران اهل آتش و دوزخ اند (نتیجه ی ایمان نداشتن و عمل نکردن به آیات الهی، آتشی بسیار سوزان است).

● **سوره ی اسرا آیات ۲۶ و ۲۷:** رعایت اعتدال در انفاق و بخشش را مطرح می کند و می فرماید هرگز تبذیر و اسراف مکن چرا که مبدین و اسراف کاران برادران شیطان اند. (قرآن، ریخت و پاش کنندگان و بیهوده مصرف کنندگان در اموال خود و اموال عمومی را همراهان و برادران شیطان نسبت به پروردگارش سخت ناسپاس و کافر است و این کفر و ناسپاسی به اسراف کاران نیز برمی گردد.)

● **سوره ی انبیا آیه ی ۹:** اسراف کاری موجب هلاکت است. (این آیه هشدار است به ملت های مسلمان به ویژه آن گروه هایی از مردم بی رویه از کشورهای غیرمسلمان و حتی کشورهای کمونیستی پیشی گرفته اند.)

● **سوره ی دخان آیه ی ۳۰ و سوره ی یونس آیه ی ۱۸۳:** فرعون از اسراف کاران و متجاوزان بود (اسراف به معنی تجاوز از حد و زیاده روی است. بنابراین اسراف کاران در حزب فرعون قرار می گیرند).

● **سوره ی اعراف آیه ی ۳۱:** بخورید و بنوشید، ولی اسراف نکنید. زیرا خدا مسرفان را دوست نمی دارد. (این آیه بهترین دستورالعمل برای سلامتی انسان هاست. چرا که پرخوری به ویژه در شب، علت اصلی بسیاری از بیماری هاست و شرایط اکثر امراض را برای انسان مساعد و فراهم می کند.)

● **سوره ی یونس آیه ی ۱۲:** ... اعمال مسرفان در نظرشان زیبا جلوه می کند.

(اعمال زشت این آثار را دارند که افراد انسانی هر قدر به آن‌ها بیشتر آوده شوند، بیشتر عادت می‌کنند و نه تنها قبح و زشتی آن‌ها به تدریج از بین می‌رود، بلکه کم‌کم به صورت عملی شایسته و حتی زیبا در نظرشان جلوه می‌کند.)

در یک نگاه به آیات فوق می‌توان نتیجه گرفت که مشکل اصلی ما مسلمانان، فاصله گرفتن از آیات و قوانین حیات بخش الهی است، به طوری که در آیه ۳۰ سوره فرقان چنین آمده است: «پیامبر (ص) در پیشگاه خدا عرضه می‌دارد: پروردگارا! قوم من قرآن را ترک گفتند و از آن فاصله گرفتند.» وگرنه امکان ندارد، کسی با آیات فوق کمترین آشنایی را داشته باشد و دست به اسراف بزند.

اعتدال و میانه‌روی، «الگوی قرآنی»

اعتدال و میانه‌روی در زبان قرآن «قوام» و نیز «اقتصاد» خوانده می‌شود و در زبان پیامبر (ص)، «تدبیر» تفسیر شده است. این موضوع اهمیت مطلب را می‌رساند که اسراف در انفاق کردن و بخشش هم مجاز نیست و میانه‌روی باید در همه‌ی شئون زندگی رعایت شود. زیرا «قوام» به معنی عدل، اعتدال، پایداری و «الگوی زیستن» است.

قرآن امت اسلامی را در آیه ۱۴۳ سوره بقره، امت وسط و میانه معرفی می‌کند، می‌فرماید: شرق و غرب جهان از آن خداست و این چنین شما را امتی میانه قرار دادیم تا برای مردم الگو و سرمشق باشید؛ به طوری که پیامبر برای شما الگو و سرمشق است. یعنی خدا در همه‌ی عالم حضور دارد؛ در همه جای جهان، هر جا که مردم هستند (سوره‌ی حدید آیه ۴: او با شماست هر جا که باشید). امت اسلامی دارای یک رسالت جهانی بشری است و باید خود را مطابق الگوی پیامبر (ص) پی‌روید تا برای بشریت الگو باشد.

آیه ۱۱۰ سوره «آل عمران»، امت اسلامی را بهترین امت معرفی می‌کند و می‌فرماید: «شما بهترین امت، ملتید، اگر امر به معروف و نهی از منکر کنید و به خدا ایمان آورید. یعنی اگر نیکی‌ها را گسترش دهید و بدی‌ها را مهار کنید و ایمان به خدا داشته باشید، بهترین امت، الگو و سرمشق برای جهانیان خواهید بود.» مصداق بارز نهی از منکر در این نوشته، کنترل و مهار کردن مصرف بی‌رویه است که باید از طریق آموزش‌های مستمر و با استفاده از آیات قرآنی و تفهیم مضرات آن در زندگی فردی و اجتماعی، زیاده‌روی و اسراف کنترل شده و اعتدال در همه‌ی شئون زندگی فرهنگ‌سازی و جای‌گزین شود.

درست است که فرهنگ‌سازی زمان می‌خواهد، ولی دست خدا با جماعت است. اگر به صورت بسیج عمومی و همگانی وارد صحنه شویم، به یاری حق پیروزی نزدیک است. چرا که این ملت بسیاری از غیرممکن‌ها را ممکن می‌سازد، به شرطی که قیام و توکل بر خدا و مسئولان نیز آن‌چه به مردم می‌گویند، خود عمل کنند. در آن صورت است که در ابعاد گوناگون زندگی به الگوهای استاندارد خواهیم رسید و از نظر «اتلاف منابع»، بدهکار آیندگان نیز در دنیا و آخرت نخواهیم شد. چرا که اولاً با توجه به آیه ۲۱ سوره «حجر»، منابع اندازه‌ی معین و محدودی دارند و لذا به اندازه‌ی معین هم باید مصرف شوند. ثانیاً انسان خلق شده است تا منابع و آن‌چه در زمین است را مدیریت و جهان را بر اساس الگوی قرآنی اداره کند.

اکنون چه باید کرد؟

به نظر می‌رسد که ابعاد موضوع به قدری وسیع و گسترده است که همه‌ی نویسندگان، گویندگان، دانشگاهیان، روحانیان، دبیران، مدیران روابط عمومی وزارت خانه‌های گوناگون، به ویژه صدا و سیما، باید وارد صحنه شوند و نسبت به این مهم از طریق آموزش‌های مستمر و برنامه‌های مدون «فرهنگ‌سازی» کنند. چرا که آموزش و فرهنگ‌سازی استمرار و تکرار لازم دارد و تکرار قانون طبیعت است؛ تکرار منظم شب و روز، فصول سال، خواب و بیداری، با زندگی، ... و حتی نماز که پیوند خلق با خالق را درونی و استحکام می‌بخشد.

از سوی دیگر، با استفاده از فرهنگ قرآنی می‌توان در محتوای کتاب‌های درسی رهنمودهای مناسبی را در خصوص مدیریت منابع و مسئولیت انسان در توسعه‌ی فکری، معنوی و مادی و اعتدال در تمامی زمینه‌ها و در دوره‌های گوناگون تحصیلی ارائه داد.

هم‌چنین لازم است در هر یک از حوزه‌های زیستی، کارشناسان مربوطه الگوهای مصرف را در ابعاد متفاوت روش‌های یک زندگی هدفمند ارائه دهند؛ الگوی مصرف در کشاورزی و آبیاری مزارع، الگوی مصرف در مصارف و استفاده از وسایل سرمایش و گرمایش، الگوی مصرف در تغذیه، الگوی مصرف در ساختمان‌سازی، الگوی مصرف دارو و هر آن‌چه که مردم نیاز دارند و بالاخره الگوی مصرف در استفاده از انرژی در خاتمه، آیات ۵۳ تا ۶۱ سوره «زمر» را به اختصار - برای امید بخشیدن به امت اسلامی - یادآور می‌شویم:

«ای بندگان من - که در همه‌ی شئون زندگی - با اسراف کاری‌هایتان ظلم و ستم بر خود روا داشتید، از رحمت خداوند ناامید نشوید - زیرا - خداوند همه‌ی گناهان را می‌بخشد. - چرا که - او غفور و رحیم است، - به شرطی که - به سوی پروردگارتان بازگردید. (روش و مسیر زندگی خود را اصلاح کنید) و برای خدا تسلیم و مسلمان شوید، پیش از آن‌که عذاب الهی به سراغ شما آید و کسی نتواند شما را یاری دهد. و از بهترین دستورالعملی که از سوی پروردگارتان بر شما نازل شده است، پیروی کنید، پیش از آن‌که عذاب الهی ناگهان به سراغ شما آید... و آن وقت بگوید افسوس بر من که از پیروی دستورالعمل الهی کوتاهی کردم... و ای کاش باز دیگر - به دنیا - بازمی‌گشتم و از نیکوکاران (اهل تقوا و اعتدال) بودم. برای اثبات موضوع نیز می‌فرماید: بلی، آیات هدایت‌کننده‌ی من به سوی تو آمد، آیات فوق اولاً بالاترین امید را به امت اسلامی می‌دهد. ثانیاً، تکرار آیه در باره‌ی عذاب الهی، تأکید بر حتمی بودن آن است که نتیجه‌ی بی‌ایمانی و عمل نکردن به آیات الهی است و جسم و جان مردم اسراف‌کار را فرا می‌گیرد. لذا خداوند رحمان و رحیم می‌خواهد با این هشدار، بندگان خود را به سوی اعتدال و میانه‌روی فراخواند و بدین طریق از عذاب حتمی نجات دهد. بنابراین در آیه ۶۱ می‌فرماید: «خداوند تقوای پیشگان را نجات می‌دهد، عذابی به آن‌ها نمی‌رسد، محزون و غمگین نمی‌شوند.»

امید است امت اسلامی به ویژه مردم شریف ایران، با استعانت از خدای بی‌همتا و بهره‌گیری از آیات حیات بخش قرآنی، «قوام» و «اقتصاد» و «تدبیر» را در ابعاد گوناگون زندگی خود کاربردی کنند تا روزی فرارسد که فرهنگ اعتدال جای‌گزین مصرف بی‌رویه در جای‌جای کشورمان شود.

با مجله های رشد آشنا شوید

مجله های رشد توسط دفتر انتشارات کمک آموزشی سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی وابسته به وزارت آموزش و پرورش تهیه و منتشر می شوند:

مجله های عمومی دانش آموزی

(به صورت ماهنامه و ۸ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می شوند)

+ **رشد کودک** (برای دانش آموزان آمادگی و پایه ی اول دوره ی دبستان)

+ **رشد نوجوان** (برای دانش آموزان پایه های دوم و سوم دوره ی دبستان)

+ **رشد دانش آموزان** (برای دانش آموزان پایه های چهارم و پنجم دوره ی دبستان)

+ **رشد نوجوان** (برای دانش آموزان دوره ی راهنمایی تحصیلی)

+ **رشد جوان** (برای دانش آموزان دوره ی متوسطه و پیش دانشگاهی)

مجله های عمومی بزرگسال

(به صورت ماهنامه و ۸ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می شوند)

+ **رشد آموزش ابتدایی**، **رشد آموزش راهنمایی تحصیلی**، **رشد تکنولوژی آموزشی**، **رشد مدرسه فردا**، **رشد مدیریت مدرسه**، **رشد معلم**

مجله های اختصاصی

(به صورت فصلنامه و ۴ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می شوند)

+ **رشد برهان راهنمایی** (مجله ریاضی برای دانش آموزان دوره ی راهنمایی تحصیلی) + **رشد برهان متوسطه** (مجله ریاضی برای دانش آموزان دوره ی متوسطه و پیش دانشگاهی) + **رشد آموزش قرآن** + **رشد آموزش معارف اسلامی** + **رشد آموزش زبان و ادب فارسی** + **رشد آموزش هنر** + **رشد مشاور مدرسه** + **رشد آموزش تربیت بدنی** + **رشد آموزش علوم اجتماعی** + **رشد آموزش تاریخ** + **رشد آموزش جغرافیا** + **رشد آموزش زبان** + **رشد آموزش ریاضی** + **رشد آموزش فیزیک** + **رشد آموزش شیمی** + **رشد آموزش زیست شناسی** + **رشد آموزش زمین شناسی** + **رشد آموزش فنی و حرفه ای** + **رشد آموزش پیش دبستانی**

مجله های رشد عمومی و اختصاصی برای آموزگاران، معلمان، مدیران، مربیان و مشاوران مدارس، دانش جویان، مراکز تربیت معلم و رشته های دبیری دانشگاه ها و کارشناسان آموزش و پرورش تهیه و منتشر می شوند.

+ **نشانی:** تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶، دفتر انتشارات کمک آموزشی.

+ **نمابر:** ۰۲۱-۸۸۳۰۱۳۷۸

+ **تلفن:** ۰۲۱-۸۸۸۲۹۰۹۹

E-mail: info@roshdmag.ir + www.roshdmag.ir

برگ اشتراک مجله های رشد

شرایط:

۱- پرداخت مبلغ ۵۰/۰۰۰ ریال به ازای هر عنوان مجله ی درخواستی، به صورت علی الحساب به حساب شماره ی ۳۹۶۶۲۰۰۰ بانک تجارت شعبه ی سه راه آزمایش (سرخه حصار) کد ۳۹۵ در وجه شرکت افست.

۲- ارسال اصل فیش بانکی به همراه برگ تکمیل شده ی اشتراک با پست سفارشی. (کپی فیش را نزد خود نگه دارید.)

+ **نام مجله های درخواستی:**

.....
.....

+ **نام و نام خانوادگی:**

.....

+ **تاریخ تولد:**

.....

+ **میزان تحصیلات:**

.....

+ **تلفن:**

.....

+ **نشانی کامل پستی:**

.....

شهرستان:

.....

خیابان:

.....

کد پستی:

.....

+ در صورتی که قبلاً مشترک مجله بوده اید، شماره ی اشتراک خود را بنویسید:

امضا:

.....

• **☎ امور مشترکین:** ۰۲۱-۷۷۳۳۶۶۵۶-۷۷۳۳۶۶۵۵

• **💰 صندوق پستی امور مشترکین:** ۱۶۵۹۵/۱۱۱

• **☎ پیام گیر مجله های رشد:** ۰۲۱-۸۸۳۰۱۳۸۲

یادآوری:

+ هزینه ی برگشت مجله در صورت خوانا و کامل نبودن نشانی و عدم حضور گیرنده، بر عهده ی مشترک است.

+ مبنای شروع اشتراک مجله از زمان دریافت برگ اشتراک است.